

S MARKOM I DARKOM PO SPLITU – SPLIT ŽIVI SVOJU PRIČU

Božidarka Ščerbe Haupt

bozidarka@me.com

UVOD

Ponovo smo u godini kada slavimo Marka Marulića jer ovaj put komemoriramo 500 godišnjicu njegove smrti. Nije lako u Splitu govoriti o tom velikanu kojeg svi poznaju i proučavaju, no ipak dajmo prostora jednoj interpretacijskoj šetnji njegovim stopama i po njegovom i našem gradu. Gdje je živio, pisao, što je vidio u svojim kretanjima gradom, koga je sretao?

Moderna tehnologija olakšava nam istraživanje jer u digitalnoj formi možemo pronaći već mnogo zapisa pa ne moramo osobno sjediti u arhivima istražujući ono što nas zanima. Digitalna zbirka Gradske knjižnice Marka Marulića daje nam pristup opsežnoj knjizi Duška Kečkemeta o životu Marka Marulića¹ i već ako se i samo njom vodimo, možemo sastaviti jednu kvalitetnu šetnju gradom.

---

¹ Za pripremu ovog projekta poslužila mi je velikim dijelom knjiga Duška Kečkemeta u kojoj sam pronašla zanimljive crtece iz Marulićava života.

„*S Markom i Darkom po Splitu*“ pripovjedačka je šetnja iz ponude kulturnog turizma nastala zahvaljujući kolekcijama GLAM (galerije, knjižnice, arhivi, muzeji). Nastala je 2021. kad smo obilježavali 500 godišnjicu od tiskanja *Judite* na hrvatskom jeziku u Mlecima, a svojim konceptom ocrta vrijeme ondašnjeg i današnjeg Splita, bilo po pitanju arhitekture, politike ili društva u cjelini. Galerije, knjižnice, arhivi i muzeji ključna su točka ne samo za osmišljavanje, već i za izvođenje ove šetnje.

ŠETNJA

Četvrt Svetog Duha

Šetnja započinje ispred crkve svetog Duha, koja već svojom fasadom ocrta slojevitost bogate povijesti Splita. U ovoj se crkvi nalazi nadgrobna ploča Andrije Alešija, koji ju je sam sebi isklesao, no ne znamo ni kad je, ni gdje je pokopan. Taj veliki arhitekt i kipar zaslužuje se naći na početku ove šetnje jer je oženio Marušu, sestru don Dujma Balistrilića, Marulovog kuma kojem je *Judita* i posvećena.

Okolo crkve svetog Duha već je u vrijeme Marka Marulića bila vrlo gusto naseljena četvrt Svetog Duha i tu je negdje Marko tri godine prije smrti pisao svoju oporuku.² Iz oporuke saznajemo nešto o odjeći i nakitu tadašnjih dama, o bojama koje su bile u modi i tako si možemo ilustrirati ugodaj renesansnog grada, koji svojom arhitekturom i pričom i danas zadivljuje svoje stanovnike. Prolazimo tom četvrti i otkrivamo ostatke srednjovjekovne arhitekture koja izvire iz suvremenih struktura i današnjeg načina života.

Trg Svetog Lovre

U vrijeme kad je šetnja nastala u Gradskoj vijećnici mogla se posjetiti izložba posvećena Marku Maruliću i *Juditi*. Bio je to izuzetan spoj turizma i GLAM sadržaja. Danas ostajemo ispred zgrade i uživamo u njezinoj ljepoti. Tu su nekada vijećala vijeća u kojima su članovi bili predstavnici splitskih plemića, pa tako i obitelji Marulića, a član je bio i naš Marko. Ta je zgrada također poznata po sporu koji se 1474. u njoj vodio po nalogu Pape Siksta IV. jer Augustinci nisu

---

² Oporuka Marka Marulića važan je povijesni dokument. Meni je poslužila za stvaranje početnog ugodaja uz davanje opisa renesansnih detalja, također i za razumijevanje mog odabira odjeće koju sam namijenila za ovu šetnju.

isplatili dug od 76 dukata Andriji Alešiju i Nikoli Firentincu nakon izvršenih radova na fasadi crkve u Tremitima (Bužančić 2015).

Dok smo na trgu, tražimo i dalje kuću u kojoj je Marko Marulić mogao pisati svoju oporuku jer se četvrt Sveti Duh protezala sve do Trga svetog Lovre, kako se Pjaca tada zvala. Ponovo smo posegnuli za literaturom koja se može naći u digitalnom obliku, ali se i nadovezujemo na zlatarske radove i kaleže koji su se te svečane godine Marka Marulića mogli vidjeti na izložbi *Sveti Jere na Marjanu* autora dr. Josipa Belamarića, u Muzeju hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu. Izložba nam je pomogla upotpuniti priču o pjesnikovu životu i uopće o renesansom Splitu kakav danas tražimo.

UNESCO i Marko Marulić

Na samom ulazu u Dioklecijanovu palaču susreću se UNESCO-ova materijalna i nematerijalna baština, a prisutna je i spona s tzv. Grand Tour putovanjima, sve na jednom mjestu!

U prvoj polovici 18. st. brod na proputovanju za Konstantinopol zaustavio se pred Splitom. Kapetan je morao do luke, pa mu se pridružio i putopisac Costantini. Nakon nekoliko sati veslanja stigli su u napućeni grad u kojem je stolovao nadbiskup, ali i kojim je upravljao venecijanski plemić. U jednom malom dućanu starinama Costantini je primijetio neobičan predmet uz kojeg se veže još neobičnija priča. Odlučio ga je kupiti i o njemu smjesta pismom izvijestiti rođaka, a sve kako ne bi zaboravio tu zanimljivu priču. Nastale su tako *Lettere critiche* (Costantini 1732, 41), a sam predmet iz 16. st. danas možemo vidjeti u Muzeju grada Splita. Taj paranak, koloturnik, otkriva nam drugu stranu splitskog velikana Marulića, prikazuje ga kao čovjeka od krvi i mesa. Koloturnik, naime, pripovijeda o ljubavnim zgodama i nezgodama našeg junaka, a sve se to dogodilo negdje upravo oko Zapadnih vrata Dioklecijanove palače (Costantini, 1732). Mjesto je to na kojem pričamo o njegovu odlasku u Nečujam na Šolti odakle prijateljima piše poslanice i poziva ih ne bi li za samo sedam sati veslanja došli na ugodno druženje i blagovanje. Nabraja blitvu, slanutak i kelj iz vrta, zatim su tu salpe, sipe, pas, menule, brancin i sarag. Tu ima crnog vina i domaćeg voća, hladovine i hladne vode iz bunara. Sva ta hrana koju Marul nabraja danas je dio nematerijalne baštine pri UNESCO-u kao mediteranski način ishrane. Tako spajamo prostor, priču i vrijeme i shvaćamo kako se danas razlikuje putovanje do Šolte, koje traje kraće. Čitav prostor starog Splita, način

života i ugođaj spojeni su kroz materijalnu i nematerijalnu baštinsku poveznicu UNESCO-a.

Književnost sažeta u dva slatkiša

Hranu ćemo u ovoj šetnji još jednom spomenuti, ali i okusiti kada uđemo u Etnografski muzej Split na jedno malo renesansno druženje. Prostor Muzeja sastavljen je od sklopa kuća kojima pripada i kuća s dvorištem obitelji Božičević Natalis. Frano Božičević Natalis je bio Marulov prijatelj i prvi biograf. On piše o njegovoj veličini, religioznosti i maru. Upravo zbog te poveznice nema ljepšeg mjesta od Etnografskog muzeja Split kako bi se upriličio naš renesansni, a opet suvremeni susret. Na tom mjestu nudim goste paprenjacima i rafiolima. Ovisno o uzrastu ponudim ih rakijom od smokve ili pak suhim smokvama. To je trenutak u kojem sažimam književnost u dva slatkiša.

Trogirski rafioli aludiraju na Trogiranina Jerolima Ćipika, kojem je Marulić posvetio svoje prvo djelo, *De Istitutione bene vivendi*, a hvarski paprenjaci na Hvaranina Petra Hektorovića koji je pompozno pohodio mjesto Marulova boravka u Nečujmu i o tome pisao u svojem djelu *Ribanje i ribarsko prigovaranje* (1568). Smokve su u ponudi jer je Marul između ostalog trgovao i smokvama.

Valja ovdje napomenuti kako za vrijeme šetnje animiram svoje goste potičući ih na aktivno sudjelovanje, a kao nagradu dijelim interpretacijske poklone. Riječ je o platnenoj torbi s otisnutim letkom koji nudi kratak prikaz šetnje, zatim je tu logo Turističke zajednice grada Splita kao i Etnografskog muzeja Split koji podržavaju ovu šetnju. Paketić, u kojem se nalazi već opisani paprenjak i rafiol, omotan je vunom asocirajući na povijesne nesintetičke materijale, a ukrašen rogačem koji nas podsjeća na pjesnikov boravak na Šolti.

Povijesna događanja i druženja

Vratimo se našoj šetnji. Od zapadnog ulaza u Palaču gdje smo doživjeli pravo pripovijedanje s dodirima na Grand Tour, odlazimo sjeverno tražeći kuću u kojoj je Marulić mogao pisati svoju oporuku, a znamo da je imala pogled na Trg svetog Lovre. Stižemo do Bajamontijeve 5, gdje je pronađen grb obitelji Marulić. Upotpunjujemo priču grbom i pogledom na trg kroz kuću Cambi, a zatim nastavljamo prema kući kraj Zlatnih vrata koja je kao sjedište ustanove Centra

za kulturu i cjeloživotno učenje bila začetnikom i jednim od organizatora Marulićevih dana davne 1991. godine.

Šetnja nas vodi dalje prema Muzeju grada Splita koji čuva ne samo onaj paranak, već i mnoštvo nota, pa si možemo dočarati koja se vrsta glazbe mogla slušati u vrijeme renesanse. Muzej ima i zbirku predmeta obitelji Marulić uključujući slike, nakit, čak i obiteljsko stablo. Zanimljivo nam je danas pogledati salon u kojem su se družili naši humanisti, gdje su uz pjesmu i gozbu dočekivali zoru, a "sluge su okolo landrale", kako sam Marul piše.

Na Istočnim vratima Palače prisjećamo se prodora Turaka, Osmanlija koji su zašli duboko u Europu. Nisu rijetki bili upadi i paleži po Splitu. Što je mogao trinaestogodišnji dječak imati od djetinjstva u tako mračnom i opasnom okruženju?! Malo sunca, puno sjene i strepnje... I tako se rađa velika ljubav prema domovini koja se iščitava iz Marulićevih djela.

Na putu prema već spomenutom Etnografskom muzeju Split u kojem ćemo sažeti književnost u dva slatkiša i okrijepiti se te prizvati duh renesansnih društva, pružiti će se veličanstveni pogled na taj sklop kuća, ali i na zvonik svetog Duje koji također priča o Marulu i na svoj način svjedoči o njegovoj darežljivosti. On je naime prodao sedam vriti svog vrta kod crkve svetog Andrije kako bi mogao sudjelovati u obnovi tog zvonika. To je ujedno i razlog zašto se na zvoniku našao njegov grb, koji je danas dio lapidarija Muzeja grada.

Nakon odmora hodamo kroz Vestibul, hram boga Marsa kako ga je Marul nazvao. On je ne samo opisivao starine po Splitu, već i po antičkoj Salonu i tako sastavio svojevrsni prvi turistički vodič. Stižemo dalje do zidina, muralija obitelji Marulić, koje je opisao Robert Adam (1764) i oslikao Charles-Louis Clerisseau. *Grand Tour* putovanja donose važne informacije za kreiranje naših turističkih projekata³ (Šćerbe Haupt 2022) i dobro ih je uvijek imati na umu, kao i djela tih putnika na našem popisu literature.

Šetnja završava na Voćnom trgu sasvim blizu nekadašnje luke s asocijacijom na umornu lađu koja uplovljava spuštenih jedara. Zaokružujemo time svoju potragu između književnosti i arhitekture, politike, ljubavi i ratnih nemira... Zaključujemo kako naše vrijeme nije toliko drugačije od onoga u kojem je Marul

---

³ O *Grand Tour* putnicima sam pisala u svom djelu *Putovanje po Dalmaciji – Od Grand Toura do Story-tellinga*, a ova šetnja je u jednom svom dijelu i definirana kroz projekt *Grand Toura*.

živio, a Split i dalje čuva mnoštvo tajni o pjesnikovu životu. Bacimo pogled i na mletački kaštel u kojem je neko vrijeme bio zatočen, ali zašto, to ne znamo... S pogledom na *Mali panteon hrvatskog naroda* odajemo posljednju počast svojem *začinjavcu* i ponosno uočavamo da se njegov grob u crkvi svetog Frane vjerno čuva.

ZAKLJUČAK

Šetnja *S Markom i Darkom po Splitu* je osmišljena kako bi se obilježila 500 godišnjica rođenja Marka Marulića. Od trenutka kada je nastala, sve do danas pobuđuje zanimanje, da bi ove 2024. godine tom istom šetnjom obilježili 500 godišnjicu Marulove smrti. Oslikavajući renesansni Split neminovno dolazimo do usporedbi ondašnjih i današnjih prilika u gradu. Šetnja između ostalog prikazuje, ističe i povezuje materijalnu i nematerijalnu baštinu pri UNESCO-u, a pojedine korake dovodi u svezu s velikanima Grand Tour putovanja. Pripovijedajući priču o Marku Maruliću Splitu smo udahnuli neki novi život i otkrili vrevu života kojom ovaj grad s tim velikanom već stoljećima živi i traje.

Literatura:

Adam, Robert. 1764. *Ruins of the Palace of the Emperor Diocletian at Spalatro in Dalmatia*. London: Adam Robert.

Bužančić, Radoslav. 2015. „Nikola Firentinac i njegova pojava u Dalmaciji“. U *Scripta in honorem Igor Fisković: zbornik povodom sedamdese-tog rođendana*. Miljenko Jurković i Predrag Marković, ur. Zagreb, Motovun: Međunarodni istraživački centar za kasnu antiku i srednji vijek, 219–300.

Costantini, Giuseppe Antonio. 1732. *Lettere Critiche*. Dostupno na: <http://www.bibliotecanapoletana.it> (pristup 27. 1. 2025.)

Hektorović, Petar. 1568. *Ribanje i ribarsko prigovaranje*. Venezia: Digitalno izdanje HAZU.

Kečkemet, Duško. 2010. *Život Marka Marulića Splićanina*. Split: Gradska knjižnica Marka Marulića.

Ščerbe Haupt, Božidarka. 2022. „Putovanje po Dalmaciji – Od Grand Toura do Storytellinga“. *Ethnologica Dalmatica* 29: 147–162.

